Georgi Gospodinov

Sva naša tijela

Ultrakratke priče

prevela s bugarskog

Ksenija Banović

Fraktura

Strah lektorice od pogreške

Da, smrt je strašna, ali ova priča nije o tome. I profesor se plaši smrti, i prodavač jabuka, i taksist. Najveći je strah lektorice da joj se na vlastitoj osmrtnici nađe iritantna pogreška. I da je ona neće moći ispraviti. Ona, koja je čitavog života ispravljala tuđe pogreške. O tome razmišlja dok leži u mraku i prebire sva moguća mjesta gdje se mogu pojaviti. Tipfeler u "Obaj život je samo trenutak...", *ije* u čovjek " Čovijek koji je dijelio ljubav i toplinu nikada se ne zaboravlja...", *ć* u "vječni pokoj" ili, ne daj Bože, "Sbogom" umjesto "Zbogom". Ovo posljednje najviše je užasava, srce joj počinje luđački preskakati i...
"Sbogom, sbogom...", to su bile njezine posljednje riječi u snu, ponavlja njezin suprug sljedećega jutra dok naručuje osmrtnicu:
Obaj život samo je trenutak... Čovijek koji je dijelio ljubav i toplinu nikada se ne zaboravlja. Pokoj vječni. Sbogom.

Pismo Salingeru

Preturajući po nekim starim bilježnicama, pronađoh jedno nedovršeno pismo samome Jeromeu Davidu Salingeru. Sa sedamnaest sam bio vrlo odan član kluba njegovih obožavatelja, vjerojatno jedini u gimnaziji. Pismo nisam poslao tada jer nisam znao adresu. Sada, trideset pet godina poslije, kada sam je pronašao (Cornish, New Hampshire), on više ne živi tamo. Pismo nije bilo naslovljeno, a također nenadano i završava, htio sam (kao što to samo jedan sedamnaestogodišnjak vjeruje da može) samog Salingera istjerati iz brloga njegove šutnje, blefirajući da sam razotkrio jednu njegovu mistifikaciju (blef u koji sam donekle vjerovao)... Ali to je, kako sada vidim, više bila ucjena, makar i na korist čovječanstva. Evo i samoga pisma, nedovršenog i, hvala Bogu, neposlanog. Pisanog, naravno, s ljubavlju i mučninom...

Nemojte se uvrijediti zbog ovoga što ću Vam reći, ali Vaše priče nalazim sto puta boljima od ovoga romana za mlade. Priče su... Nemam riječi. Natjerao bih sve da ih jedan dan u godini, u isto vrijeme, popodne, pola sata čitaju istodobno i naglas. "Za Esmé – s ljubavlju i mučninom"... ili "Perfektan dan za banana-ribe", ili pismo Zooeyu... samo početak. Možete li zamisliti kakav bi svemirski žamor nastao za samo nekoliko minuta? Najveća književna meditacija... Ommmmmmm... Ako Vas ovo ne trgne da izađete iz svoga brloga, iskreno Vam kažem, niste čovjek. Sjedite i pišite, vrag Vas odnio, ili ako pišete, pokažite to najzad.
Pišem Vam jer znam nešto, sâm sam se toga dosjetio, Vi neprestano objavljujete pod drugim imenima, održavate kompletnu svjetsku književnost... Vi ste Pynchon, zar ne? A možda i Updike! Ovo je najveća prijevara ovog stoljeća. Ponekad čak uspijevate i pisati slabije nego što umijete. Što je samo po sebi genijalno...
Nudim Vam poštenu nagodbu: ja ću čuvati tajnu te Vaše mistifikacije, a Vi ćete početi pisati kao Salinger i objavljivati. Dogovoreno?

Zaustavio sam se ovdje, presavio list i tutnuo ga u staro izdanje priče "Lijepa usta i zelene mi oči".

Vijest

Jednoga dana pjesnik J. J. čuo je na radiju vijest o smrti našega poznatog pjesnika... I upravo tada nestalo je signala, ili je možda nestalo struje, tako da nije shvatio tko je zapravo umro. Čuo je samo da je ispraćaj danas u 14 sati.
Već je petnaest do dva.
Eh, sad, ako je neki njegov prijatelj pjesnik u pitanju, a, naposljetku, to se često događa, naravno da bi trebao poći. Ali tko je, tko je, kvragu, otegnuo papke... Prebirao je po glavi sve koji su se zaputili (i on sam bio je među njima, ali sebe je, tko zna zašto, propustio). Palo mu je na pamet nazvati dvojicu-trojicu svojih najbližih, tek tako, da ih provjeri, ali potom mu se to učinilo neugodnim, što ako se javi supruga ili sam osumnjičeni? Zato je nazvao izravno radio. Oprostite, nisam čuo podnevne vijesti do kraja, tko je pjesnik koji

je umro? Pričekajte trenutak, reče žena s druge strane linije i sekundu poslije proguguće: Umro je naš poznati pjesnik J. J.
Ali to sam ja, ispustio je slušalicu J. J. i klisnuo poput čovjeka koji mrzi kasniti.

Kaciga

Za K.

Jedan prijatelj ispričao mi je sljedeću priču kojoj je, kune se, bio svjedokom. Zatekao se na jednoj od onih tradicionalnih bugarskih svadbi na koje smo svi jednom naletjeli – s orkestrom u sastavu harmonika, gajde, bas-gitara i sintesajzer. Ali fokus njegove priče bio je negdje drugdje. Za jednim od stolova u dnu restorana, kamo bi obično smjestili starije tetke tog dana dovezene sa sela drndavim autobusom, sjedili su baka i djed. Nabadali oni tako uvelu salatu, djed si točio rakiju iz zajedničke boce za limunadu, i to je bilo to. Ništa posebno, samo što je baka nosila... tu moj prijatelj zastane... vojničku kacigu. Na njezinoj dobrodušnoj kornjačastoj glavi stajala je metalna kaciga, kao ispala iz starih ruskih ratnih filmova. Iz kacige su izvirivali krajevi njezina smeđeg rupca. Moj prijatelj nije izdržao, premjestio se do staraca, i evo kakva je priča ispala. Baba ima nešto u glavi, požalio se djed, sjedi ona tako mirno i odjednom se skljoka na zemlju. Išli doktoru, ali čim im je rekao koliko bi im para trebalo za tablete, odustali su. Nisu imali odakle nabaviti toliko para. Onda je djed prevrnuo kuću i izvadio staru njemačku kacigu koju je sačuvao još s fronte. Kao trofej. I tako joj vezuje kacigu već drugu godinu, svaki dan. Da se barem ne udari u glavu kad padne, reče starac. Dobra mi je baba, reče, daj Bože da izduramo još godinu-dvije...

Do vrata

S vremenom shvatiš da jedino što još možeš učiniti jest utješiti. Prije nego što je preminula, baka mi je, već okopnjela, stiskala ruku i govorila – baš čudno, još mi se živi, sutra ću pomusti kozu i popiti malo mlijeka. Koza je uginula prije dvadeset godina, a baka nije ustala već šest mjeseci...
Kao dijete, kad bi me bilo strah zaspati u mraku, protegnuo bih ruku iz svoga kreveta, a ona bi protegnula ruku iz svoga, soba je bila uska, i taj bi most tjerao moj strah. Kao da smo ispraćali jedno drugo, držeći se za ruku, dok ne prođemo nešto strašno, a potom bi me puštala u san.
Sada sam samo mogao uzvratiti joj gestu. U san i smrt svatko ulazi sam, ali dobro je da te do tih vrata netko doprati.

Elementarna gramatika sreće

Jeste li primijetili da su svi likovi opisani u udžbenicima stranih jezika, osobito onima za početnike, sretni, obitelji su složne i zajedno provode večeri, otac čita novine, majka pegla, mlađi brat slaže kocke na podu, stariji piše zadaću, televizor je upaljen, baka plete čarape, maca se igra klupkom, a djed... za njega sam već zaboravio... Potpuna idila. Kao da je sreću gramatički najlakše objasniti. Uvijek je u sadašnjem vremenu.

Pogreška

Pet joj je godina. Poredala je sve svoje plišane igračke na pod i pita ih: "Djeco, kako ste danas?"
Prolazi im iza leđa i odgovara u njihovo ime: "Bolje nego sutra..."
Da se nije zabunila, pomislih u drugoj sobi. Obično kažemo "Bolje nego jučer." "Bolje nego sutra" jest, kako bih rekao, viši stupanj zabrinutosti. Pitam se kada jedna pogreška postaje znak.

Lijepa profesorova smrt...

Kasna jubilarna konferencija u njegovu čast (koju je tajno organizirala njegova supruga). Petnaestak, dvadesetak ljudi, što dvoranu čini ogromnom poput stadiona. Pozdravni govori predsjednika Akademije (koji je po špranci napisala tajnica) i s katedre – tople riječi od kojih se slavljenik uljuljkao i zaspao. Publika to primjećuje, i raznježi se. Čovjek koji sjedi do njega na pozornici lagano ga trkne, ali bez rezultata. No kada su svi ustali da bi mu se uručila počasna povelja, profesor se i dalje ne miče sa svoga stolca. Potom ga predsjednik Akademije hvata pod mišku i... shvaćaju. Preminuo je drijemajući, uz pozdravne riječi svojih kolega.
Zasluženo priznanje na kraju jednoga života... a tako će završiti i posmrtni govor dva dana poslije, gotovo isto kao na konferenciji.

Sva naša tijela

Dok leži rasporen i zašiven od grla do trbuha i polako se budi iz anestezije, zapleten u infuzije, odjednom ih ugleda ispred sebe. Nekoliko muškaraca različite dobi stoji pred njim i promatra ga. Čudno je kako su ušli jer ne puštaju na intenzivnu. Svi nekako sliče jedan drugom.
Pored prozora stoji dječak od sedam-osam godina, u kratkim hlačama, oguljena koljena, sa svijetlim dlačicama na mršavim rukama. Muškarac od dvadeset visok je i lijep.
Do njega onaj od četrdeset već sijedi, više s lijeve strane, ali još se drži. I na kraju muškarac od šezdeset, požutjela lica, oslabio, s vrećicama ispod očiju, obavezno bi trebao otići liječniku.
"A tko ste vi?" upita onaj što leži, iako sluti odgovor.
"Sva tvoja tijela", odgovara najstariji. "Ne prepoznaješ li nas..."
Gledaju se šutke gotovo minutu.
"Hajde, idite, sad će doći glavna sestra", tiho im reče, iako je poželio da još malo ostanu. Tko zna hoće li se još vidjeti. Pogledavaju se, jedva primjetno kimaju si u pozdrav i jedan za drugim nestaju.
Maleni dječak je posljednji.

Domovina

Mržnja će nas uvijek čekati u jednom bliskom, rodnom mjestu.
Domovina je tamo gdje su naši neprijatelji.

Kolovoz

Popodne godine.

Prekomjerna prtljaga tuge

Svatko od nas krišom je vukao na leđima jednu napuštenu kuću. Teret od kojeg nikamo ne možeš pobjeći. Na granicama ne puštaju s prekomjernom prtljagom.
Moj otac, poput svih drugih tada, napustio je kuću svoga djetinjstva kako bi radio u gradu. Poslije se vratio, već i sam ostario, brinuti se o ostarjelim roditeljima, pokopao ih, zaklao pijetla, donio u grad mačku i torbu s posljednjim jesenskim kruškama. Zatvorio je kuću, koju je potom kupio par starijih Engleza.
I ja sam napustio kuću svoga djetinjstva u gradiću T.; zapravo je pretjerano reći kuća, bila je to jedna unajmljena zajednička prizemna soba, ali ipak mjesto u kojemu sam bio dijete. Čuo sam da su je srušili.
Ako nostalgija etimološki dolazi od boli (*algos*) za domom (*nostos*), koji te čeka tamo negdje, onda je naša nostalgija ona za domom koji više ne postoji. I zato je – neizlječiva.

Mowgli knjigā

Odgojile su ga knjige.
Iz *Lejle i Medžnuna* naučio je što je ljubav... *Moby Dick* pokazao mu je kako tragati za kitovima. Mogao je preživjeti na pustom otoku, posijati žito, samljeti ga, ispeći si kruh kao Robinson Crusoe. Poznavao je jezik životinja iz *Knjige o džungli.* U *Tri mušketira* prošao je tečaj mačevanja i govorništva...

Ali nitko više nije volio poput Lejle i Medžnuna, nikada nije sreo kitove, pusti otoci bili su besramno skupi, kruh se prodavao u prodavaonicama, a mačevanje nije bilo u modi već stoljećima...
I nakon svega toga pokazalo se da je neprilagođen ovom svijetu.

Biblioteka muhe

Za F.

Uselili smo se u muhe i moja kći, jedan prijatelj scenograf i ja čitamo knjige iz svoje kućne biblioteke. Tako se pojavljuju: *Povijest bugarske srednjovjekovne muhe*, *Muškarac i muha intimno*, *Muha i mir* (u dva toma), *U potrazi za izgubljenom muhom*, *Foucaultovo muhalo*, *Muha ljetne noći*, *Muhamlet*, *Fizika muhe*, *Tisuću i jedna muha*, *Starogrčke muhe i legende*...
Koliko priča koje nedostaju u tako uređenom antropocentričnom svijetu.

Gramatika tuge

Riječ je kratka, a stanje koje opisuje – rastegnuto. Popodnevna riječ. Jutra su dinamična, nema dovoljno vremena i mjesta. A ona traži prazninu, procijep, kako bi se razgrnula. Ona ne nahrupi iznenada, ne ruši poput vala, njezine su vode lijene, njezin otrov polagan, obezvređujući. Njezino je agregatno stanje tekuće.
Fonetika riječi *тъга* također je upečatljiva. Izgovara se grleno, kao gutanje: t'-ga. Čuje se gutural G, koji upućuje na to da je riječ drevna. Ona sadržava jedan star i rijedak zvuk, nekoć poznat kao veliki stražnjonepčani, a piše se kao Ъ. Ovo slovo nećemo naći u drugim abecedama, a sličan se zvuk, prema filolozima, čuje i u kineskom i turskom.
Po čemu je bugarska *тъга* različita? Ne podsjeća li na druge, jednako tako teško prevodive tuge, poput turske *hüzün* ili portugalske *saudade*? Ne previše – jer to su tuge carstava koja su sve imala i sve izgubila. Za razliku od njih bugarska tuga je tuga za nečim što si izgubio, a nije sigurno da si to ikada imao. Tuga moje majke za Parizom, koji nikada nije vidjela, niti će. Tuga moga oca za tisuću devetsto šezdeset osmom, koja

se nije dogodila u Bugarskoj niti će se dogoditi. Tuga na kvadrat – za čitavim jednim svijetom koji se nije dogodio. A stvari koje se nisu dogodile često traju dulje. U tome smislu bugarska je tuga trajna.

Tursko

Zahvaljujući turskim migrantima ja kao Bugarin, kamo god da odem, osjećam se kao doma. Uvijek si mogu kupiti lokum, baklavu, burek, čak i bugarski bijeli sir u onim njihovim malenim dućanima. Isto tako razmijeniti nekoliko riječi našega susjedskog jezika – komšo, arkadaš, bujrum, aferim, mašala... Turski je, izgleda, balkanski koine i naš zajednički dućan. I kad odlazim, na jeziku mi je i dalje slatko.

Anđeo nepročitanih knjiga

Negdje stoje, vidim ih naslagane jedna povrh druge, sve knjige koje nikada neću pročitati. Vrh te kule gubi se u oblacima, a na njemu sjedi Anđeo nepročitanih knjiga i maše nogama.
Neke od knjiga nisu još ni napisane. Ova Babilonska kula nepročitanoga raste iz dana u dan i sve je upečatljivija.
Ponekad mi se čini da se Bog može dosegnuti kroz neznanje.

Georgi Gospodinov (rođen 1968. u Jambolu), pjesnik i prozaist, najprevođeniji je bugarski pisac nakon pada komunizma. U književnost je ušao zbirkama pjesama *Лапидариум* (*Lapidarijum*, 1992.) i *Черешата на един народ* (*Trešnja jednog naroda*, 1996.). Njegov prozni prvijenac *Prirodni roman* (1999.) preveden je na više od dvadeset jezika. Sa svojim drugim romanom, *Fizikom tuge* (2019.), osvojio je nagradu Angelus za srednjoeuropsku književnost, tri nagrade za roman godine u Bugarskoj te međunarodnu nagradu Jan Michalski (Švicarska). Autor je i dviju drama (*D. J.* i *Апокалипсисът идва в 6 вечерта – Apokalipsa dolazi u 6 navečer*), grafičkoga romana *Вечната муха* (*Vječna muha*, s umjetnikom Nikolom Toromanovom), četiriju zbirki kratkih priča te libreta za operu. *Slijepa Vajša*, kratki animirani film napravljen prema njegovoj istoimenoj priči, bila je u najužem izboru za nagradu Oscar 2017. Roman *Fizika tuge* također je adaptiran u kratki animirani film, 2019. Za roman *Vremensko utočište*, posljednje objavljeno mu djelo (2020.), dobio je nagradu Premio Strega Europeo.

Živi na različitim mjestima, kamo ga odvedu knjige. Tijekom 2018. živio je u New Yorku zahvaljujući spisateljskoj stipendiji Newyorške javne knjižnice, a 2019./2020. u Berlinu na poziv Wissenschaftskollega.